THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST Telephones: ADelaide 7424-7425
NATHAN FRIEDLAND, President.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913.
ALLIED PRINTING TRADES UNION LABEL COUNCIL TORONTO 25

דאס קען לאנג ניט דויערען

בלויז אין די צאריסטישע צייטען אין אלטען רוסלאנד איז מען זיך באנאנגען מיט סטרייקענדע ארבייטער אזוי ווי מען באנעהט זיך לעצטענס אין די פאראייניגטע שטאטען.

שוין אפגערעדט פון דעם וואס צו געגענדען, אין וועלכע עס קומען פאר סטרייקס לאזט מען ניט צו קיין מענשען פון אנדערע שטעדט, אדער געגענדען, וועלכע ווילען די סטרייקער העלפען, נאר מען צווינגט די סטרייקער מיט מאשין־בוקסען זיך אומצוקערען צו דער ארבייט.

דאס איז ניט אין צארישן אלטען רוסלאנד, נאר אין דיי פריי לאנד אמעריקע.

אין קאדיז זענען דריי ארבייטער מיט א טאג צוריק געשאסען גע־ווארען דערפאר, וואס זיי האבען די חוצפה צו ווילען געהן צו דער מינע וואו זיי האבען געארבייט און פון וואנען זיי זענען ארויס אין סטרייק, און דאס מערקווירדיגסטע איז דאס, וואס די סאלדאטען וועלכע זענען גע־שיקט געווארען אין יענעם געגענד, האבען זיך געשטעלט אויף דער זייט פון די עדזונגענע קאמפאניע קאזאקען און "שטארקע".

געזעץ־ליבענדיג" בירגער אין די פאראייניגטע שטאטען זענען שטארק אויפגעבראכט אויף דעם, וואס "געגנס" און געגנסטערס שפילען א גרעסערע ראלע אין לעבען איידער די געזעצליכע פאליציי. איבערהויפט איז די שטימונג געגען געגנסטעריזם זעהר שטארק זייט עס האט פאסירט דער פאל, וואס מען האט געקידנעפט לינדבערגס קינד.

די "געזעץ־ליבענדיג" בירגער פארגעסען אבער, אז די אפיציעלע רע־גירונג פון לאנד האט ניט ווייניג געהאלפען צו אנטוויקלען דעם געגנסטער ריזן. עס איז פאר דער רעגירונג קיין סוד ניט, אז כמעט יעדע גרויסע קארפאריישאן, איבערהויפט אין די דרום שטאטען אין די מינען געגענדען, האלטען איף געדונגענע שלעגער און באנדעס געגנסטער צו האלטען זייערע ארבייטער אין שקלאפעריי.

אין יעדען סטרייק שטעהט די פאליציי און סאלדאטען אויף דער זייט פון די עדזונגענע געגנסטערס געגען די ארבייטער. דער געגנסטער האט אין זיך דערפיהלט א גוואלדיגע קראפט, א גרויסע וויכטיגקייט. ער דינט קא־פיטאל. און אויב מען מעג דינען ביי איינעם צו שפאלטען קעפ פון ארבייט־טער, באקומען באצאלט דערפאר און נאך זיין א פיינער מענש אין די אויגען פון נעזעץ. פארוואס עס ניט אנזונענדען אויך אויף אנדערע.

דאס האט געפירט צו דער פארמירונג פון די גרויסע בויאנעס באנ־דעס, וועלכע זענען אויסגעוואקסען גרעסער און שטארקער פון דער פאליציי. דערפאר בזקט מען זיך צום געגנסטעריזם. דערפאר איז אל. קאפאני אזא וויכטיגע פערזענלכקייט מיט וועלכען דאס גאנצע לאנד רעכענט זיך.

פארגעסט אבער גרויס־קאפיטאל אז מיט די מעטאדען, וועלכע ער באנוצט זיך צו האלטען די ארבייטער אין שקלאפעריי גראבט ער זיין אייגע־נעם קבר.

צו ברוטאל זענען די מיטלען וועלכע קאפיטאל נעהמט אן געגען די ארבייטער און דערמיט וואס די רעגירונג פון די פאראייניגטע שטאטען סאנקציאנירט די מיטלען און העלפט די ארבייטער אונטערדריקער, שטעלט זי זיך אפען געגען פאלק, און אויב אימיצער העלפט איינפירען אנארכיע, טוט עס די אמעריקאנער רעגירונג.

אזא צושטאנד קען אבער לאנג ניט אנהאלטען. דער צארישער רע־שים האט עס אויך ניט אויסגעהאלטען.

דער לעצטער רוף

מאָרגען, נאָך זונען־אונטערגאנג, הויבט זיך אָן דער גרויסער אידי־שער פרייהייטס יום טוב פסח.

אויסגעפרצט אין שעהנסטען און בעסטען, ארומגערינגעלט פון דער גאנצער פאמיליע, ריינע, מיט שמייכלענדע פנים'ער, וועט זיך יעדער איד זעצען צום סדר. ווער ביי א ריינערען, און ווער ביי א מיטעל־מעסיגערען טיש. אלע וועלען זיך פרעהען מיט דער אידישער עמאנציפאציע.

טרויעריג איז דער גורל פון די קראנקע און עלענדע. פינסטער איז דער גורל פון דעם קראנקען, וועלכער ליגט שוין שפיטאל ניט נאר אין פיזישע יסורים, נאר אויך אין גייסטיגע, פיהלען זיי, די אונגליקליכע, אז אין דער צייט פון דער אידישער באפרייאונג האבען זיי אפילו ניט ווער עס זאל פאר־לייכטערען זייערע טאפעלע יסורים.

שווארץ איז דער גורל פון פאטער און מוטער, וועלכע, אנשטאט פרייד, זעהען טרעהרען אין די אויגען פון זייערע קליינע קינדערלאך. אונ־שולדיגע עופהלאך, וועלכע וויסען ניט, קענען נאך ניט באגרייפען פאר־וואס זיי זענען אנדערש, פארוואס זיי דארפען הונגערען. פארוואס די פנים'ער פון זייערע טאטעס און מאמעס זענען פינסטער, מיט טרעהרען פאר־נאסענע אויגען ווען אנדערע פרעהען זיך.

ווען קען פיהלען דער מוטער'ס הארץ, וועלכע דארף ליגען איהרע קינדערלאך הונגעריג שלאפען?

זענען דאך דאס ניט קיין אויסגעטראכטע פאטעטישע געשיכטעס צו רירען די געפילען פון גוטהארציגע מענשען. אויב עס איז עפעס, איז עס מיניסטיירט. וואלט יעדער איד אין טאראנטא געקענט בלויז איין בליק טאן אויף די, וועלכע קומען אין פאלקס פאראיין בעטען חילה, וואלט יעדער איינער געקענט הערען וואס די האספיטאל באזוכער פון פאלקס פאראיין דערצעהלען. און יעדער איינער וואלט פון דאס לעצטע אוועקגעגעבען צו העלפען ליידענדערען כאטש אויף וויפיעל עס איז די נויט.

עס איז אבער נאך ניט צו שפעט.

שטארקט די הענט פון די, וועלכע טוען די ארבייט. העלפט די, וועל־כע טוען די ארבייט. העלפט די, וועלכע זוכען צו פארשפרייטען פרייד און טרייסט צווישען די פון אונז ווייניג גליקליכע.

ווילט זיך דאך ניט אויפשניידען די וואונד ביז צו דער סאמע טיפענישע און ווייזען עס פאר דער גאנצער וועלט. זענען דאך אויך אומגליקען אין קאסעגאריעס צוטיילט.

האט דאך דער ארימאן א טרייסט אין דעם, וואס אין דער צייט, ווען ער האט ניט דאס נויטיגסטע צו לעבען, איז ער געזונט, ער קען אין ערג־סטען פאל בעטען און אפעלירען.

האט דער בלינדער א טרייסט אין דעם, וואס ער געפינט זיך א זעהענ־דיגען, וועלכער פילט מיט אים, סימפאטיזירט מיט אים און פירט אים.

ווי פילט אבער דער ארימער קראנקער, צוואוויינטאגטער בלינדער?

ווי פיהלט דער אידישער פאציענט אין סאניטאריום, וואו דער טויט לויערט?

איז דאך צו די ליידען פון אזעלכע קראנקע, עלענדע און צובראכענע נשמות קיין גרעניץ ניטא.

העלפט פארזיכטיג זייערע ליידען כאטש וויפיעל עס איז.

העלפט זיי דורך דעם פאלקס פאראיין.

העלפט זיי דורך די געבענשטע שלוחים. וועלכע פארלאזען זייערע אייגענע סדר־טישען, צו טראגען עסען צו קראנקע און עלענדע.

ניט ארונטער א קליינעם חלק פון אייער סדר־טיש פאר די קראנקע, וועט עס גענוג זיין.

נעהמט אויף דעם לעצטען רוף. וועלכער קומט אין נאמען פון די, וועלכע קענען אליין ניט בעטען, זיי זענען צו שוואך.

גמ איישר חלק!

פערפיום

(טעגליכע שמועסען)
פון יצחקי.

וויפיעל געלט גיבען אויס אידישע פרויען אויף פערפיום און פודרע יערען יאהר?

איך האב דערביי אין זינען די אי־דישע פרויען ניט בלויז פון טאראנטא, נאר פון דער גאנצער וועלט.

איך האב פרובירט אויסטאן־די שיך און האב באנוצט די פינגער פון די פיס און די הענט, כדי צו קענען קומען צו א שטיקעל סך־הכל — אבער אומזיסט.

אויף דער גאנצער וועלט, זענען פאראן, זאגט מען, 17 מיליאן אידען. לאמיר אננעהמען אז א העלפט פון דער דאזיגער צאהל זענען אידישע פרויען. אין אנדערע ווערטער מיינט עס, אז אכט און א האלב מיליאן אידישע פרויען זע־נען פאראן אויף דער וועלט. און לאמיר ווייטער אננעהמען אז אנדערהאלבען מיי־ליאן זענען פון דעם אלטען היימישען דור, וועלכע ווייסען ניט פון אזעלכע זאַ־כען ווי פערפיום, פודרע, "רוזש" און אנדערע שאלעמיזען, בלייבען נאך אלץ איבער 7 מיליאן יונגע אידישע פרויען, וועלכע געבריוכען פארשיעדענע סארטען שמינק.

וויפיעל זשע גיבען אויס די דאזיגע 7 מיליאן פרויען יערען יאהר אויף שמינק?

אט אויף דער דאזיגער פראגע האב איך עס נעכטען געבראכטן זיך דעם קאפ און האב בשום אופן ניט נעקענט ארויס־קריכען פונ'ם פלאנטער.

ביי מיר קומט אויס, אז יעדע פון די 7 מיליאן אידישע פרויען גיט אויס, אמווייניגסטענס א טולער א וואך אויף שעהנהייטס־ארטיקלען. דאס מאכט אלזא אויס זיבען מיליאן דאלאר א וואך, און 28 מיליאן א מאנאט אדער אין אנדערע ווערטער — 336 מיליאן דאלאר א יאהר.

אזוי האב איך אויסגערעכענט מיט דער הילף פון די פינגער פון מיינע פיס...

* * *

אנטקעגען וואס האב איך אייך גע־מאכט דעם דאזיגען חשבון?

אנטקעגען דעם שטיקעל נייעס וואס איז דערשיינען נעכטען אין "זשורנאל" אז דער פאריזער פערפיום מאנאנאט, קאסט האט אננעהויבען א העסליכען אנטיסעמיטישען קאמפיין אין זיינע צייר־טונגען.

ער טוט דאס זעלבע וואס הענרי פארד האט מיט עטליכע יאהר צוריק גע־טאן אין זיין "דירבארן אינדעפענ־דענט".

פון וואנען איז קאטז געווארען אזא מולטי־מיליאנער?

דעם בעסטען ענטפער אויף דער דא־זיגער פראגע וועט אייך געבען יעדער פרויען־פנים וואס איהר וועט באגעגענען אין גאס. טאמער וועט איהר זעהן א פרוי מיט אן אפנעקאלכט נעזעל — איז עס קאטי'ס פודרע; אנגעשמירטע באַ־קען — איז עס קאטי'ס רוזש; א באַרוי־שענדער דופט יאגט פון איהר — איז עס קאטי'ס פערפיום.

הכלל, ער באזאָרגט די פרויען מיט שעהנהייט. פיעלע פרויען פארקויפען זייער עהרע פאר די דאזיגע שעהנהייטס־ארטיקלען אבער קאטי זאמעלט אוצרות מיט גאלד.

מיט דעם דאזיגען געלט האלט ער אויס צייטונגען אין פאריז און שימפט דארט די אידען אויפ'ן העסליכסטען אופן.

פארוואס?

וואס הייסט פארוואס? און פארוואס האט הענרי פארד געטאן דאס זעלבע, בלויז מיט עטליכע יאהר צוריק?

צוליעב זיין אונווייסענהייט! דאס איז פלאהר ארויסגעוויזען געווארען ביי זיין פראצעס מיט דעם אידישען ארזואַ־קאט אהרן שאפירא.

אבער פארד האט זיך ארומגעזעהן, אז דער אנטיסעמיטיזם שאדט איהם צו ביזנעס. ער האט זיך ארומגעזעהן אז אידען ווייזען פון זיינע אויטאָמאביל־ען אזוי ווי פון א באַראיפשטשען דבר־אחר.

און ער האט חרטה געהאַבן!

איז עס געווען באיקאט?

ניין! עס איז בלויז געווען אן אויסדרוק פון אנבישער זעלבסט־רעספעקט.

* * *

און איצט לאמיר זיך צוריק אומקע־רען צו אונזער פריהערדיגען חשבון.

336 מיליאן דאלאר־א יאהר גיבען אויס 7 מיליאן אידישע פרויען אין דער וועלט אויף שעהנהייטס פראדוקטען. דער גרעסטער טייל פון דער דאזיגער סומע פאלט זיכער אריין צו קאטי'ן און די הענט, און דאס דאזיגע געלט נוצט איצט אויס קאטי צו באליידיגען דאס אידישע פאלק.

צו ארגומענטירען מיט דעם דאזי־גען "געלט־זאק" איז אן ארויסגעוואר־פענע זאך. אזא פרעזאן באגרייפט נאר דאן ווען מען רעדט צו איהם אין זיין אייגענער שפראך — און דאס איז געגען אנגעזעהן עיכבה.

די לאפא־באוועגונג און די פינלענדישע אידען

פון אונזער קארעספאנדענט אין פינלאנד
דר. ש. פעדער

די פינישע לאפא־באוועגונג האט איינגעטליך אין איהר אפיציעלען פואַ־ראָ־ראָ ניט קיין אנטי־אידישע פונקטען. די אידען אין פינלאנד נואס מיט זייערע צוויי טויזענט נפשות מאכען אויס בלויז א יבענגעהנטעל חלק פון איין פראצענט פון דער אלגעמיינער באפעלקערונג איז צ־ווייען און זייער פאליטישער איינפלוס איז צו נישטיג, אז אפילו די שאוויניסטישע באוועגונג פון די לאפא־לייט האבען ניט געקענט אויסנוצען די "אידען־פראגע" אין פינלאנד אלס א אפיציעלען פראָ־אָ־פונקט פאר זייער באוועגונג, אזוי ווי דאס טוען למשל די היטלעריסטען אין דייטשלאנד, מיט וועלכע די לאפא סיס־טעמאטיזירט עפענטליך און פון וועלכע זיי לערנען לעצטענס זעהר פיעל.

די לאפא האט ניט קיין באזונדערען מאציאלען פראגראם, און דארום איז זי ניט פארטרעטען אין פארלאמענט דורך א באזונדערע גרופע, אבער אין די ביירגער־ליכע גרופען זיינען פאראן פיעל דעפו־טאטען, וואס זיינען אנהענגער פון דער לאפא־באוועגונג און מאנכע פארלאמענ־טארישע גרופען שטעהען אין גאנצען אונ־טער דער השפעה פון דער לאפא. דער הויפט־פראגראם פון דער נאציאנאליס־טישער לאפא איז דער קאמף ער הרמה מיט דעם קאמוניזם און סאציאליזם.

די אידען אין פינלאנד, וואס זיינען בכלל נאציאנאל־ציוניסטיש געזאנט, נעמען ניט קיין שום אנטייל אין דעם פאָ־ליטישען פארטיי־לעבען פונ'ם לאנד מח־מת זייער אונבאדייטענדער צאהל, און אויף צווישען די סאציאליסטען און אַ־ר־דישער טוער און אפילו ניט קיין מיט־גלידער. אבער ווייל די לאפא־באוועגונג האט איר פראגראם אפקאפירט פון עזנ־ליכע שאוויניסטישע פארטייען אין אנ־דערע לענדער האט זי גלייכצייטיג אויף אנגענומען דעם גאנצען אנטיסעמיטישען באאזיש פון יענע פארטייען. און דארום נעפינען זיך אין דער לאפא־פרעסע אלע בלבולים און באוואוסטזיינגע שקרים גע־נען אידען. דער מארקסיזם ווערט פארגע שטעלט אלס אידישע דערפינדונג. אידען, פריימויערער, סאציאליסטען און קאמו־ניסטען ווערען, ווי דער שטיינער איז, ווואמענגעמישט און דערקלערט אלס אנגענען פון דעם וועלט־אידענוטם, וואס וויל פארניכטען דעם נאציאנאלען גייסט פון די פעלקער, און אזוי ווייטער לויט דעם בוך באקאנטען נוסח פון די שונאי ישראל אין אנדערע לענדער.

דאס פירט דערצו, אז הגם אינ'ם אפיציעלען פראגראם פון לאפא ווערען אידען ניט דערמאנט, ווערט אבער פאק־טיש אנגעפירט א כסדר'דיגע העצע געגען דעם א ענטום בפרט. די אידען, שריי־בען די לאפא־צייטונגען, זיינען פרעמדע אינ'ם לאנד, זיי זיינען שונאים פון פינ־לאנד. אזוי, אין ארויס דאס לאפא־טאג־בלאט "אדיאן סאלא" מיט א אנקלאגע גענען דער רעגירונג, פארוואס זי סובוולוג־ציאנירט די אידישע מיטעל־שולע אין העלסינפארס, באשר די אידען אלס פונ'ם דע האבען ניט קיין רעכט צו פארלאנגען קיין מלוכה'שע אונטערשטיצונג פאר זיי־ער באדערפענישען. די לאפא־סטודענטען פון דער העלסינפארסער אוניווערזיטעט גיט ארויס א איינגעגע צייטונג, און אין איר ווערט אפען געזאגט, אז מען מוז די אידען פון פינלאנד פארדרענגען, מען מוז מאכען א סוף פון דער הענריקס־גאס, דאס איז א גאס אין העלסינגפארס, וואו עס זיינען פאראן אידישע געשעפטען. אזוי איז לעצטענס דערשיינען אין א שווערדיש־בוקשווער וואכענבלאט אין אבא אן ארי־טיקעל וועגען דער מכלומרשטע שנאה פון אידען צו ניט־אידען און בערביי ווערט ציטירט מיט די געוועהנליכע ביישווייגיג פארדרייאונגען א רייהע דינען פון דער־גמרא אז פונ'ם שולחן ערוך. וואס זיינען ארויסגענומען פון דעם בוך פונ'ם באַ־קאנטען רוסישען 'שונא־ישראל' פיראַ־אנטס, און דער ארטיקעל קומט צום אויס פיהר, אז מען דארף ביי אידען צונעמען זייער ביירגער־רעכט.

לעצטענס האט זיך אויך דעלויבט א פראפעסאר פון דעם יורידישען פאקול־טעט אויף דער העלסינגפארסער אוניווער־זיטעט עפענטליך אין א פארלעזונג צו באהויפטען, אז אידען טאר מען ניט גלוי בען, ווייל זיי זיינען אונמאראליש. די אידישע אקאדעמיקער האבען ביים רעק־טאר דאנגענען פראטעסטירט, און דער רעקטאר האט צוגעזאגט דעם ענין צו אונ־טערזוכען. דאס אלץ באווייזט, אז די אנ־טיסעמיטישע קאמפאניע אין משפיע אפי־לו אויף די פינישע אינטעלעקטועלע קריי־זען.

מען מוז אבער דערביי באטאנען, אז דער גרויסער רוב פון דער פינלענ־דישער פרעסע שטעהט ניט אונטער דעם איינפלוס פון דער לאפא און באציהט זיך מעהר ווייניגער קארעקט צו די אידען. דאס זעלבע קאן מען אויך באהויפטען וועגען דער עפענטליכער מיינונג, וואס אידענטיפיצירט זיך ניט מיט דער לאפא. פאר א פאר וואכען בשעת עס איז גע־פייערט געווארען אין פינלאנד דער זי־בעציג יעריגער געבורטס־טאג פונ'ם פרע־זידענט פון דער רעפובליק סווינהאווא־, האט אויך א דעפוטאציע פון די פינלענ־דישע אידען אים באגליקווינשט און האט אים אלס מתנה איבערגעגעבען א העב־רייאישען תנ"ך אין א קונסטפולען אייג־באנד פונ'ם ירושלימער בצלאל. דער פרע־זידענט האט זעהר הערצליך געדאנקט די אידישע פארשטייער און האט זיי פאר־זיכערט, אז ער וועט אויף ווייטער באַ־שטרעבט זיין, אז די אידען זאלען זיך איהלעך אין פינלאנד ווי אין זייער היים עס אין אויך זיכער, אז די היינטיגע פיס־לענדישע רעגירונג וועט ניט צולאזען קיין שום רדיפות געגען אידען. פון אידישער זייט הט מען זיך געווענדעט צו דעם פארשטייערשאפט פון דעם פינלענדישען אידענטום צו זאגען פאר דער קולטורע־לער אנטווינקלונג פון די קהלות אין צו כארטיידיגען די באדרהטע עקאנאמישע און פאליטישע רעכטליכע פאזיציעס פון דעם פינלענדישען אידישען קבוץ.

("איטא")

אין שלעכטע צייטען

(פעליעטאן)
פון אן אייגענעם.

איך מוז רבותי, פאר אייך אוסרייד־דען אביסעל דאס הארץ, אפשר וועט מיר דערנאך גרינער ווערען, וואהרס וועמען האב איך אויף דער וועלט א חוץ אייך?

פאר די לעצטע עטליכע וואכען לעב איך אין גרויס אנגסט. זייט דער מלך־מלכי המלכים פון מעטשעס, דער מולטי־מיליאנער קרונער, וואס האט געפירט ביזנעס אויף ארום א ביליאן דאלאר האט זיך דאס לעבען גענומען אין פאריז, און זייט דער מיליאנער איסטמאן, דער מלך פון "קאדעקס" האט זיך דאס לעבען גע־נומען אין ניו יארק, נעה איך ארום אין איין שרעק, אז איך זאל חלילה ניט רייך ווערען.

וואהרס איהר דארפט וויסען, אז קיין מאל האט נאך א מענש ניט געהאט די מעגליכקייט רייך צו ווערען ווי אין אונ־זערע איצטיגע צייטען. ערשטענס — פיער אז א יאהר איירייש סוויפסטייקס; צוויי־טענס — קראסוואָרדס אין יעדער צייטונג. דריטענס — דורך מיינע שריפטען אלס אידישער שרייבער און — איך ווייס ? — איך האב געהאט א פעטער וואס איז אמאל אוועק קיין אמעריקא און איז אפשר דארט רייך געווארען און האט אפשר קיין קינדער ניט און אפשר בין איך דער איינציגער יורש. איך ציטער אלע טאג טאמער חלילה איז ער געשטאר־בען און מיר איבערגעלאזען אלע זיינע מיליאנען, און וועדענדיג א מיליאנער נעהם איך קוויל אין שטערען. עס איז כמעט ווי מיט יענעם פארמשפט'ען צום טויט, וועל־כען מען האט איהם געהאנגען. איז זיין איינציגער זאך געווען, טאמער חלילה פאסירט, אז גראד קומט אן א בשורה, אויכעט מיטפארען", זאגט צו מיר דער רבי, זעהענדיג ווי איך בין איבעראשט פון דער גוטער נייעס.

איך האב שוין לאנג גענארט זיין א ווארטער מיל. דערפאר איז פאר מיר דא בשורה פון פאראן אין מיל אריין מער אי־בעראשענד ווי די בשורה פון פריי זיין.

וויסענדיג, אז איך פאר מיט'ן רבי'ן האב איך אפילו ניט געלאזט וויסען דער מאמען אין דער היים, וועגען דער רייזע וואס איך גיי מאכען. מיר זעצען זיך אריין אין א וועגעלע, צוגעשפאנט צו א מאנער פערדעל, וואס איז געשטאנען נעבען דעם רבינ'ס הויז אונטערגעבויגען איינע פון די אונטערשטע פיס האט דערוויל איינ־גערדעמעלט, ווארטענדיג אויף די פאסא־זשירען. מיר פארען איבער די שמאלע געפלאך, וואס פירען צו דער קלויז. דער רבי'ס ייס אריין אין דער ווייבערשער שול, דארט ווארט שוין אויף אים דער שמש, לען דאס געלט געווינען און ווערען גבירים. וואהרס ווי קען א לאנד אויסקומען אהן גבירים און אהן קבצנים? שעהן וואל־טען מיר אויסגעזעהן?

אויף ווי ווייט צייטען זיינען שלעכט קענט איהר זעהן אין דעם צעטעל פון באנקראטען, וואס ווערען אלע טאג גע־דרוקט אין די "פייפערס".

עס איז נאר שווער צו פארשטעהן וואס אנשטאט אויסצורעכענען די עטליכע נעמען פון סוחרים, וואס זיינען נאך ניט באנקראט און א סוף, ניט מען אונז טאג־טעגליך די נעמען פון די וואס זיינען יא באנקראט. נאר נעה רעד מיט פארקעהר־טע מוחות.

ערשט נעכטען האט מיר דערקלעהרט א באוואוסטער חשוב'ער סוחר, אז ער האט אפגענומען אלע בעאמטע.

— איך דארף זיי ניט האבען — איך מוז רבותי, פאר אייך אוסרייד־דען אביסעל דאס הארץ, אפשר וועט מיר דערנאך גרינער ווערען, וואהרס וועמען האב איך אויף דער וועלט א חוץ אייך?

פאר די לעצטע עטליכע וואכען לעב איך אין גרויס אנגסט. זייט דער מלך־מלכי המלכים פון מעטשעס, דער מולטי־מיליאנער קרונער, וואס האט געפירט ביזנעס אויף ארום א ביליאן דאלאר האט זיך דאס לעבען גענומען אין פאריז, און זייט דער מיליאנער איסטמאן, דער מלך פון "קאדעקס" האט זיך דאס לעבען גע־נומען אין ניו יארק, נעה איך ארום אין איין שרעק, אז איך זאל חלילה ניט רייך ווערען.

וואהרס איהר דארפט וויסען, אז קיין מאל האט נאך א מענש ניט געהאט די מעגליכקייט רייך צו ווערען ווי אין אונ־זערע איצטיגע צייטען. ערשטענס — פיער אז א יאהר איירייש סוויפסטייקס; צוויי־טענס — קראסוואָרדס אין יעדער צייטונג. דריטענס — דורך מיינע שריפטען אלס אידישער שרייבער און — איך ווייס ? — איך האב געהאט א פעטער וואס איז אמאל אוועק קיין אמעריקא און איז אפשר דארט רייך געווארען און האט אפשר קיין קינדער ניט און אפשר בין איך דער איינציגער יורש. איך ציטער אלע טאג טאמער חלילה איז ער געשטאר־בען און מיר איבערגעלאזען אלע זיינע מיליאנען, און וועדענדיג א מיליאנער נעהם איך קוויל אין שטערען. עס איז כמעט ווי מיט יענעם פארמשפט'ען צום טויט, וועל־כען מען האט איהם געהאנגען. איז זיין איינציגער זאך געווען, טאמער חלילה פאסירט, אז גראד קומט אן א בשורה, אויכעט מיטפארען", זאגט צו מיר דער רבי, זעהענדיג ווי איך בין איבעראשט פון דער גוטער נייעס.

איך האב שוין לאנג גענארט זיין א ווארטער מיל. דערפאר איז פאר מיר דא בשורה פון פאראן אין מיל אריין מער אי־בעראשענד ווי די בשורה פון פריי זיין.

וויסענדיג, אז איך פאר מיט'ן רבי'ן האב איך אפילו ניט געלאזט וויסען דער מאמען אין דער היים, וועגען דער רייזע וואס איך גיי מאכען. מיר זעצען זיך אריין אין א וועגעלע, צוגעשפאנט צו א מאנער פערדעל, וואס איז געשטאנען נעבען דעם רבינ'ס הויז אונטערגעבויגען איינע פון די אונטערשטע פיס האט דערוויל איינ־גערדעמעלט, ווארטענדיג אויף די פאסא־זשירען. מיר פארען איבער די שמאלע געפלאך, וואס פירען צו דער קלויז. דער רבי'ס ייס אריין אין דער ווייבערשער שול, דארט ווארט שוין אויף אים דער שמש, וועלכער העלפט אים אראפנעמען א זאך מיט ווייץ, וואס איז צוגעבונדען אויף א שטרייף צו דער סטעליע, — א סגולה פאר מיין.

מיט'ן ווייץ קריכען אריין אין וועג־נעלע בנציען דער 'גלוח', וואס פארמאנט מעהר בארד ווי פנים: דער סופר פונ'ם שטעטעל, וואס טראנט מיט זיך שטעדניג אין בוזעם־ קעשענע א פלעשעל פאר א־ ויקופן' צו דער נשמה... אויף ד ע־ וועלט, און מיר פארען צו דער וואסער־מיל.

פון ווייטען נאך, הערענדיג דעם גע־רויש פונ'ם וואסער, וואס פאלט אויף די רעדער פון דער מיל און אויף די שטיי־נער, וואס ליגען צעוואָרפען דא און דארט אונטער'ן ברוק, האט מיין הארץ שוין אנ־געהויבען קלאפען. עס האט מיר באהערשט א געפיל פון פרייד צוזאמען געמישט מיט שרעק. דער שרעק־ געפיל האט זיך אבער ביי מיר פארשטארקט, ווען מיר זיינען שוין געשטאנען לעבען ברוק, וואס איז שוין געווען באדעקט מיט'ן וואסער, טראַ־ דעם וואס די 'זאסטאוועס' (שלעסער צו פארהאלטען דאס וואסער לעבען דער 'גרעבליע') זיינען געווען אפען אונטער'ן ברוק. איך האב צו זיך געהאט נאך איי־נעם, וואס האט געהאט, ווייזט עס דעם געפיל וואס איך. דאס איז געווען

(פארזעצונג אויף פירזיך 3)

פאר פסח איז שטעטעל

פון בן־תימן

2.

צו מארגען, קומענדיג אין חדר, האט מיך שוין דערוואַרט א פרייליכע בשורה. "דו ווייסט מענדעל, זאגט צו מיר מיי־נער א חבר, "מיינע זיינען מיר פריי, דער רבי פארט באלד אוועק צו דער וואסער־מיל, מאלען פסח'דיגע ווייץ". איך כאפ א קוק צום רבי'ן, ער גרייט זיך טאקע אין ווע. אריין. "אויב דו ווילסט קאנסטו אויכעט מיטפארען", זאגט צו מיר דער רבי, זעהענדיג ווי איך בין איבעראשט פון דער גוטער נייעס.

איך האב שוין לאנג גענארט זיין א ווארטער מיל. דערפאר איז פאר מיר דא בשורה פון פאראן אין מיל אריין מער אי־בעראשענד ווי די בשורה פון פריי זיין.

וויסענדיג, אז איך פאר מיט'ן רבי'ן האב איך אפילו ניט געלאזט וויסען דער מאמען אין דער היים, וועגען דער רייזע וואס איך גיי מאכען. מיר זעצען זיך אריין אין א וועגעלע, צוגעשפאנט צו א מאנער פערדעל, וואס איז געשטאנען נעבען דעם רבינ'ס הויז אונטערגעבויגען איינע פון די אונטערשטע פיס האט דערוויל איינ־גערדעמעלט, ווארטענדיג אויף די פאסא־זשירען. מיר פארען איבער די שמאלע געפלאך, וואס פירען צו דער קלויז. דער רבי'ס ייס אריין אין דער ווייבערשער שול, דארט ווארט שוין אויף אים דער שמש, וועלכער העלפט אים אראפנעמען א זאך מיט ווייץ, וואס איז צוגעבונדען אויף א שטרייף צו דער סטעליע, — א סגולה פאר מיין.

מיט'ן ווייץ קריכען אריין אין וועג־נעלע בנציען דער 'גלוח', וואס פארמאנט מעהר בארד ווי פנים: דער סופר פונ'ם שטעטעל, וואס טראנט מיט זיך שטעדניג אין בוזעם־ קעשענע א פלעשעל פאר א־ ויקופן' צו דער נשמה... אויף ד ע־ וועלט, און מיר פארען צו דער וואסער־מיל.

פון ווייטען נאך, הערענדיג דעם גע־רויש פונ'ם וואסער, וואס פאלט אויף די רעדער פון דער מיל און אויף די שטיי־נער, וואס ליגען צעוואָרפען דא און דארט אונטער'ן ברוק, האט מיין הארץ שוין אנ־געהויבען קלאפען. עס האט מיר באהערשט א געפיל פון פרייד צוזאמען געמישט מיט שרעק. דער שרעק־ געפיל האט זיך אבער ביי מיר פארשטארקט, ווען מיר זיינען שוין געשטאנען לעבען ברוק, וואס איז שוין געווען באדעקט מיט'ן וואסער, טראַ־ דעם וואס די 'זאסטאוועס' (שלעסער צו פארהאלטען דאס וואסער לעבען דער 'גרעבליע') זיינען געווען אפען אונטער'ן ברוק. איך האב צו זיך געהאט נאך איי־נעם, וואס האט געהאט, ווייזט עס דעם געפיל וואס איך. דאס איז געווען

(פארזעצונג אויף פירזיך 3)

אידישע

פאטער חלשט אויף
חתונה־פארווייל־נג פ
געשמד'טער טאכ

אין ווילנער "אוועגט־קורי
ענען מיר:

א שווערע טראגעדיע האט
געשפילט אין ווילנא.

שפעט אוועגט איז די "ג
ארויסגעלופען געווארען אויף
וואו עס איז געפונען געווארע
טראטואר אן אונבאקאנטער ג
איד.

דער "ניכער הילף" איז
באמיהונגען איהם געלונגען
רען. ווי עס האט זיך ארויסג
עס דער ווילנער אידישער אי
משה ס־י פון שניפישאק, א
מעגליכער איד. ער האט אבער
לעבט א שווערע טראגעדיע.

מיט עטליכע יאהר צוריק
איהם אפגעשטארבען זיין פרוי
קינדער איינע נאכ'ן אנדער
איז פארבליבען בלויז מיט אי
גער טאכטער, וועלכע ער האט
אן אויג אין קאפ. זיין איינ
איז געווען זי חתונה צו מאכ
אנשטענדיגען אידישען יונג
איינגעדענען ל' אין לעבען.

די ווירקליכקייט האט אב
כען די־ס חלום.

זיין טאכטער האט זיך מ
צער צייט צוריק באקאנט מיט
ליכען יונגנמאן און פארליב
איהם איבער די אויערען.

דער סוף איז געווען.
אנטשלאפען אויף שטוב, זיך גע
חתונה געהאט מיט איהר
געליבטען.

דאס יונגע פארעל האט
אדרעגט אויף אנטשלאפ ביי זי
אין דארט איז פארגעקומען
פארווייזונג.

דעם פאטער איז געלונ
ווייסען זיך דעם אדרעס פון
פענער. מאכטער און אין סא
דער פארווייזונג האט זיך
פליכטלונג באוויזען דער אל
טאטע און זיך געווארפען או
טער שלאגען. די געסט זענ
פאלען און מכבר בכח די גוים
וואגינע פעטש. ד. איז לסוף
דער ערד א גע'חליש'טער.

ווי עס וויזט זיך ארויס

וואס איז געווא
נאכט קל
און פלאנ

זיי זיינען פארשוואונדע
מיט פערגינעס. מיר דארפ
אין אונזער צייט פון
הייצטע הייזער, וואר
און פארמאכטע אטאמ
מיר דארפען אויך ניט
הייסע שפייזען וואס
פלעגט עסען.

עס איז אי געזונט,
הנאה צו האבען פון קר
פריישענדע קעללאג
פליקס אין דייזע פרי
עס פאנגנט אן דעם מ
דייזען—קעללאג'ס העלפ
פיהלען געזונט און מונ
געצייכענט פאר דעם
אווענט מאלציים.

וואהרס ניט באשטעלע
און־גרינעס פעקעדזיש וו
גאמיש—גארנישט צום ב
נע שווערינקייטען. דיע
טע פליקס פארלייכט
דעם בודזשעט און באר
מאלצייט! קוואליטעט ב

קעללאגג'ס קארן פלעיקס זי
כשר אונטער דער השגחה
הרבנים פון טאראנ